

KOSZTOLÁNYI TÍMEA

Szemelvények a Dunakeszin élő görögkatolikusok történetéből

Dunakeszi régi temetőjének lakótelep felé eső oldalán az elmúlt években építkezési munkálatokra lehettek figyelmesek az arra járók. A telek mellett tábla hirdette, hogy évtizedek után újra templom épül Dunakeszin, méghozzá a város első görögkatolikus temploma, melyet Szent Péter és Pál apostolok tiszteletére ünnepélyesen 2016. július 2-án szenteltek fel. Az esemény kapcsán még inkább aktuálisá vált, hogy többet tudjunk meg városunk keleti rítust gyakorló katolikusainak történetéről. A következőkben helyi források alapján kerülnek bemutatásra azok a fontosabb események, amelyek a felekezet történetében meghatározó jelentőséggel bírtak és a közösség gyarodását szolgálták.

Dunakeszi görögkatolikusainak múltjából a többi keresztény felekezethez képest kevés írott forrással találkozunk. Elsősorban a római katolikus plébániák *Historia Domus*aira és egyéb irataira lehet támaszkodni. Településünk görögkatolikus hívei 1972-től az újpesti központú észak-pesti egyházközséghez tartoztak, viszont sajnos a parókia irattára nem rendelkezik forrásokkal Dunakeszire vonatkozóan. A budapesti és a főváros környéki görögkatolikusok központjának tekinthető Rózsák terei parókia iratai szolgálhatnak még adatokkal, melyek Nyíregyházán a Görögkatolikus Püspöki Levéltárban kutathatók. Az írott források mellett a visszaemlékezésekből is csak kevés információt tudhatunk meg. Sajnos sokan már nem élnek azok közül, akik személyes átélői voltak a korábbi eseményeknek, illetve a hívek egy része ekkor főleg Budapestre járt templomba. Elhunyt Magyar András görögkatolikus parókus is, aki lelkipásztorként 24 évig szolgált a közösséget a rendszerváltozást megelőző és az azt követő évtizedekben.

A Dunakeszihez kapcsolódó írott forrásanyagból is látható az a Budapest környékére általánosan jellemző tendencia, hogy a görögkatolikus vallást gyakorlók jelenlétével elsősorban a XX. század folyamán találkozunk. Ennek oka, hogy hagyományosan a magyarországi görögkatolikus lakosság elsősorban az ország északi és északkeleti megyéiben élt, főleg a mai Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar megyék, valamint Kárpátalja és Észak-Erdély területén, ahonnan a jobb megélhetés reményében költöztek a főváros környékére a zömében mezőgazdasági munkából élő lakosok. Ennek következményeképpen az 1930-as népszámlálás alapján már több mint 4000 görögkatolikus hívő lakott Budapest környékén, akik ekkor a saját szertartásuk szerinti lelkipásztori ellátásban nem részesültek. Sokan ezért római katolikus vagy ortodox keresztény templomba jártak, és a vegyes szertartású vagy vallású házasságkötések esetén a görögkatolikus hívők a másik fél szertartását, vallását kezdték gyakorolni.¹ A két világháború között nem oldódott meg a Pest környéki görögkatolikus szórvány helyzete, önálló egyházközséget nem állíthattak, és jogilag a római katolikus püspök fennhatósága alá tartoztak.² Településünk római katolikus plébániai iratai nem is foglalkoznak külön a keleti rítust gyakorló hívekkel, akiknek létszáma ekkor még messze

alatta maradt a néhány évtizeddel későbbinek.³

A Budapest környéki görögkatolikusok száma a második világháború után tovább nőtt. A kollektivizálás hatására az ország amúgy is szegényebb, keleti megyéiben a parasztság gazdasági helyzete kritikussá vált, ezért a főváros közelében próbáltak új megélhetési lehetőséget találni. Köztük sokan keleti rítusú katolikusok voltak, ezért a szórvány problémája újra égető kérdéssé vált. A görögkatolikus püspökség a Budapest környékére települt hívek ellátásának érdekében új egyházközségek alakítását támogatta, melyek budapesti központokkal jöttek létre, magukba foglalva a pest környékén lakó híveket is. Így alakult meg a rákoskeresztúri, a kőbányai és a Dunakeszire is kiterjedő újpesti egyházközség.⁴ Ebben az időben a szórványban élő görögkatolikusok már nagyobb önállóságot élvezhettek. 1968-ban VI. Pál pápa Dudás Miklós püspök kérésére kiterjesztette a hajdúdorogi püspökség joghatóságát az összes görögkatolikus hívőre az országban, és ezzel együtt létrejött a Szórványhelynökség Timkó Imre püspöki helynök vezetésével. A joghatóság kiterjesztését a püspöki kar körlevélben is megerősítette, illetve kijelentette, hogy a szórványokban az oda kirendelt görögkatolikus pap látja el a lelkesi feladatokat. Ennek megvalósulásához hozzájárult az a szemléletváltás, ami a II. Vatikáni Zsinat hatására indult el, megváltoztatva a római katolikus egyházi vezetés korábbi évtizedekben tanúsított elzárkózó gyakorlatát. A zsinat kimondta a részegyházak védelmét, és szorgalmazta a saját rítusuk megőrzését, ami nagy lendületet adott az új egyházközségek megszervezésének, és a görögkatolikus hitélet tudatosabb megélésének.⁵

A dunakeszi források is alátámasztják a görögkatolikus jelenlét erősödését az 1960-as évektől. 1968-ban a Szent Mihály-plébánia *Historia Domusa* is megemlíti a szórványlelkészség felállítását, és azt, hogy az érkező görögkatolikus lelkész valamelyik római katolikus templomot fogja használni.⁶ Hogy pontosan melyik templomot, az feltehetően sokáig nyitott kérdés maradt. A keleti rítusú liturgia rendszeres megtartásáról először 1970-től szolgálnak adatokkal a Szent Imre-plébánián. Ez évtől minden hónap harmadik vasárnapján az esti szentmisét görög szertartás szerint végezte Kozma Lajos görögkatolikus lelkipásztor. Az első ilyen ünnepélyes szentmisén két központi szemináriumi diakónus segédkezett, amiről fénykép is készült (lásd a mellékelt fotót).⁷ Más források szerint az első görögkatolikus liturgia 1965. augusztus 6-án volt a Lovaregyleti kápolnában, ahová Csillag János nyomdász egy görögkatolikus

3 Így például az 1930-as népszámlálás alapján Alag 3015 fős lakosságából 26 görögkatolikus hívőt tartottak számon. (Szent Imre-plébánia *Historia Domusa*, 14.)

4 Király Ernő: *Mi, görög katolikusok*. Szent Gellért Kiadó és Nyomda, 1999. 14.

5 „A részegyházak tehát egyenrangúak, úgyhogy a szertartás címén egyikük sem előzi meg a többit, ugyanazok a jogaik és kötelességeik, abban is, ami az evangélium az egész világon való hirdetésére vonatkozik a római pápa irányítása alatt. (...) Világszerte gondoskodni kell tehát valamennyi részegyház védelméről és növekedéséről; mindenütt, ahol a hívek lelki java megkívánja, paróchiákat és saját hierarchiát kell létesíteni számukra.” (részlet a II. Vatikáni Zsinat *Orientalium Ecclesiarum* kezdetű dekrétumából)

6 Szent Mihály plébánia *Historia Domusa*, 113.

7 A fénykép forrása: a Szent Imre plébánia *Historia Domusa*, 139.

1 Dr. Pirigyi István: *A magyarországi görög katolikusok története*. II. kötet, Görög Katolikus Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza, 1990. 188. 2 Uo. 195.

pap barátját, Király Ernőt hívta meg.⁸ Ekkor a dunakeszi szórvány a budapesti Rózsák terei parókiához tartozott. 1972-ben történt szervezeti változás, mert ekkor alakult meg újpesti központtal az észak-pesti szórvány új egyházközsége, ami ellátta a dunakeszi híveket is.⁹

A Szent Imre-templomban a görögkatolikus misék rendszeres végzése azonban három év után, 1973-ban abbamaradt. Az erre vonatkozó leírás alapján ugyanis a havonta egyszer végzett liturgiák látogatottsága igen alacsony volt, csak 5-8 görögkatolikus és 15-20 római katolikus hívő vett részt rajtuk, és Tamás Győző ekkori alagi plébános szerint „több fáradságot, mint eredményt hozott” ez a kísérlet.¹⁰

Az 1970-es évek második felétől kezdődően a Szent Mihály-plébánia tartott fenn szorosabb kapcsolatot a görögkatolikus hívekkel. A hirdetőkönyv bejegyzései szerint rendszeresen tartottak keleti rítusú liturgiát, kiemelten a nagyobb egyházi ünnepeken: így például húsvétvasárnap a görögkatolikus egyház szokásához híven a reggeli liturgiában pászkaszentelést végeztek, amelyről minden évben egészen 1985-ig van bejegyzés.¹¹ Hasonlóképpen karácsonykor, a Szent Mihály-plébánia gyermekei által előadott délutáni pástorjáték után tartottak görög liturgiát, melyről 1981-ig találunk hirdetést.¹² A hirdetőkönyvből következtethetünk arra, hogy 1989-ig – szombatonként este – minden héten volt görögkatolikus liturgia a templomban.¹³ Sajnos ezek látogatottságáról az írott források nem tájékoztatnak. Ebből az időből a görögkatolikus hívek számáról is csak megközelítőleg pontos adatokat találunk, a Hajdúdorogi Görögkatolikus Egyházmegye schematizmusa 100 főre teszi számukat.¹⁴

A rendszeres liturgia mellett néhány kiemelkedő esemény is kapcsolódik a dunakeszi görögkatolikusok életéhez. Az 1970-es évek második felében az egyházközség kapcsolatot tartott fenn Keresztes Szilárd akkori görögkatolikus segédpüspökkel (későbbi hajdúdorogi püspökkel), aki többször ellátogatott a Szent Mihály-templomba. 1977 adventjén háromnapos lelkigyakorlatot, majd görög rítus szerinti püspöki misét tartott. Ezenkívül képes beszámolóban ismertette a dunakeszi hívekkel a philadelphiai eucharisztikus kongresszus esemé-

nyeit és az amerikai magyar egyházközségek életét.¹⁵ Egy év múlva, 1978-ban szintén látogatást tett a plébánián. December 23-án a görögkatolikus szentmisét követően vetített képekben számolt be I. János Pál pápa temetéséről és II. János Pál pápa megválasztásáról.¹⁶ Végül harmadjára, 1980-ban is meghívott vendége volt a segédpüspök az egyházközségnek, amikor húsvétvasárnap reggel ünnepi liturgiát mutatott be, és pászkaszentelést végzett.¹⁷ Görögkatolikus főpapi mise később még egy alkalommal volt a templomban, 1981. január 3-án Timkó Imre megyéspüspök, a szórvány korábbi püspöki helynökének meghívásával.¹⁸

1978-ban lehetőség nyílt a görögkatolikus hívek számára, hogy kétnapos zarándoklaton vegyenek részt Máriapócsra. A résztvevők a kegyhelyre augusztus 19-én indultak, majd augusztus 20-án, a Szent István-napi búcsú után tértek vissza.¹⁹ Másik szép emléke a rendszerváltozás előtti éveknél, hogy 1984. augusztus 11-én este tartotta Prodán Sándor görögkatolikus újmisé pap az első szentmiséjét a Szent Mihály-templomban.²⁰

1992-ben a nagybőjti lelkigyakorlatos szentbeszédet Magyar András, az észak-pesti egyházközség parókusa tartotta a Szent Mihály-templom híveinek.²¹ Magyar András hosszú ideig, 1978-2002-ig vezette ezt az egyházközséget, és szolgálata alatt vált 2001-ben önálló parókiává a váci egyházközség, melynek illetékessége a váci és a dunakeszi római katolikus esperesi határokra terjedt ki. Később az egyházközség területe tovább bővült, és Papp Miklós irányításával egy új templom építésének előkészületei is elindulhattak.²²

A fentiekben láthattuk, hogy milyen lehetőségei voltak városunk görögkatolikusainak hitéletük gyakorlására, és hogy elsősorban a rendszeresen végzett keleti liturgia megtartó ereje őrizte tovább a közösség hagyományait. A felépült Szent Péter és Pál-templom szentelése is része annak a folyamatnak, amely során az 1970-es évektől kezdve a II. Vatikáni Zsinat szellemiségének megfelelően nagyobb hangsúlyt kapott a különböző katolikus közösségek hagyományainak tisztelete, és így városunk latin rítusú templomaiban természetes módon helyet kaphatott a keleti rítus is, ahol saját lelkipásztor szolgálhatta az itt élő híveket. Ahogy a történelmi példákön láthattuk, egy kisebbségben levő közösség könnyen a felmorzsolódás áldozatává válik, ha elveszíti tradícióit. Ellenkező esetben viszont a közösséghez való tartozás hangsúlyozása, a hasonló rítust gyakorló hívek közös liturgián vagy zarándoklaton történő részvétele a megmaradást szolgálják. Ezért van okunk remélni, hogy Dunakeszi új temploma tovább erősíti településünk görögkatolikusainak hitéletét, és előmozdítja a különböző felekezetek között egymás alaposabb megértését.

Dunakeszi görögkatolikus híveit szolgáló lelkipásztorok:

Cselényi István Gábor	1976-1978
Magyar András	1978-2002
Papp Miklós (szervezőlelkészként, majd parókusként)	1997-2010
Bubrik Miklós	2010-

8 GörögkatolikusokDunakeszin<http://gorogtemplom.hu/wpcontent/uploads/2012/07/G%C3%B6r%C3%B6gkatolikusok-DunakeszinG%C3%B6r%C3%B6gkatolikusok-Magyarorsz%C3%A1gon-1.pdf>

9 Uo.

10 Szent Imre-plébánia Historia Domusa, 141.

11 A Szent Mihály-templom hirdetőkönyve, 1985. március 31-i bejegyzés 12 Uo., 1981. dec. 20-i bejegyzés

13 A római katolikus szertartások idejének változása érintette a görögkatolikus liturgiákat is, és a plébános erről adott rendszeresen tájékoztatást.

Szent Mihály-templom hirdetőkönyve: 1984. augusztus 26-i, 1985. április 28-i, 1986. ápr. 27-i, 1989. április 30-i bejegyzések

14 A Hajdúdorogi Egyházmegye és a Miskolci Apostoli Kormányzóság schematizmusa, 1982. 60.

15 Szent Mihály-templom hirdetőkönyve, 1977. dec. 4-i bejegyzés

16 Uo., 1978. dec. 17-i bejegyzés

17 Uo., 1980. március 30-i bejegyzés

18 Uo., 1980. dec. 28-i bejegyzés

19 Uo., 1978. július 16-i bejegyzés

20 Uo., 1984. augusztus 5-i bejegyzés

21 Uo., 1992. március 29-i bejegyzés

22 Görögkatolikusok Dunakeszin... im.